

Sygn. akt I CNP 25/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi Bożeny C. o stwierdzenie niezgodności z prawem punktu 1.
prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 3 lutego 2009 r., wydanego w sprawie
z wniosku Bożeny C.
przy uczestnictwie Tadeusza C.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 15 lutego 2012 r.,

- 1) stwierdza niezgodność z prawem zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej punktu 1 orzekającej o wysokości dopłaty od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni,**
- 2) zasądza od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwotę 1200,- (jeden tysiąc dwieście) złotych tytułem kosztów postępowania wywołanego skargą.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 17 czerwca 2008 r. Sąd Rejonowy dokonał podziału majątku wspólnego Bożeny C. i Tadeusza C. i zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczynie dopłatę w kwocie 36.331,44 złotych oraz zasądził koszty postępowania. W wyniku apelacji od tego postanowienia wniesionej przez wnioskodawczynię i uczestnika Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 3 lutego 2009 r. zmienił postanowienie Sądu pierwszej instancji i w miejsce poprzedniej kwoty dopłaty zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczynie dopłatę w wysokości 43.779,65 złotych, umorzył postępowanie apelacyjne w zakresie podziału majątku wspólnego obejmującego trzy małe obrazy, mylnie określone jako sześć obrazów, ale zgodnie z ich ogólną wartością 183 złotych (wnioskodawczynie cofnęła zarzuty apelacji w tym zakresie), oddalił apelację wnioskodawczynie w pozostałej części i oddalił apelację uczestnika oraz zniósł między uczestnikami koszty postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając apelację Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, nie zgadzając się z zarzutami wnioskodawczynie co do błędów rachunkowych przy ustalaniu majątku wspólnego i wyliczeniu dopłat. Dostrzegł jednak naruszenie prawa materialnego w części dotyczącej wartości spornego majątku i w tym zakresie dokonał zmiany zaskarżonego orzeczenia.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 3 lutego 2009 r., w części dotyczącej wysokości dopłaty na rzecz wnioskodawczynie, skarżąca Bożena C. zarzuciła naruszenie przez zaskarżone orzeczenie prawa materialnego, tj. art. 43 § 1, art. 45 § 1 i art. 46 k.r.o. w związku z art. 1035 k.c. i w związku z art. 212 § 1 k.c. oraz art. 567 § 1 i 3 k.p.c. przez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że małżonek zobowiązany do zwrotu nakładów poniesionych przez drugiego małżonka z jego majątku odrębnego na majątek wspólny jest zobowiązany do zwrotu całości takich nakładów, nie zaś tylko tej ich części, która odpowiada jego udziałowi w majątku wspólnym przyznanemu mu w postępowaniu o podział tego majątku. Naruszenie przepisów postępowania dotyczy art. 382, 385, 386 § 1 i 4 k.p.c. w związku z art.

13 § 2 i 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2, 316 § 1, 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 567 § 1 i 3 k.p.c., polegające na błędzie rachunkowym w obliczeniu dopłaty należnej wnioskodawczyni w sentencji zaskarżonego postanowienia, co spowodowało poniesienie przez nią szkody w wysokości 11.494,51 złotych, a to ze względu na zasądzenie na jej rzecz dopłaty w wysokości 43.779,65 złotych, zamiast kwoty 55.274,16 złotych.

Skarżąca wniosła o stwierdzenie niezgodności z prawem zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej ustalenia dopłaty, a także zasądzenie od uczestnika zwrotu kosztów postępowania wywołanego niniejszą skargą. W odpowiedzi na skargę uczestnik wniósł o jej oddalenie w całości wraz z zasądzeniem na jego rzecz kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest zasadna, a zaskarżone postanowienie jest niezgodne z prawem, w części dotyczącej punktu pierwszego, to znaczy orzekającego o wysokości dopłaty należnej od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni. Rozstrzygnięcie takie wynika z rozliczeń między małżonkami, do których zobowiązują powołane przez skarżącą przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, zwłaszcza art. 45 oraz mające odpowiednie zastosowanie na podstawie art. 46 k.r.o. przepisy o zniesieniu współwłasności i dziale majątku spadkowego (art. 212 i art. 1035 k.c.), a także przepisy postępowania cywilnego o podziale majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (art. 567 § 1 k.p.c.).

W rozpoznawanej sprawie obojgu małżonkom przysługiwały równe udziały w majątku wspólnym. Jednakże konieczne było rozliczenie ich nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny po ustaniu małżeństwa, po to, aby ochronione zostały interesy majątkowe tego małżonka, który w trakcie trwania małżeństwa i wspólności majątkowej małżonków przeznaczał część swojego własnego majątku na rzecz majątku wspólnego. Według art. 45 k.r.o., każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie może żądać zwrotu

wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności. Założeniem powołanego przepisu jest doprowadzenie do przyznania małżonkowi, który poczynił nakłady na majątek wspólny ze swojego majątku, dopłatę o wartości równej aktywom, stanowiącym nakłady.

W przypadku równych udziałów małżonków w majątku wspólnym, w wyniku podziału wartość aktywów przyznanych każdemu z małżonków winna się różnić między nimi o wartość nakładów. Każdy małżonek będący uczestnikiem postępowania powinien otrzymać aktywa odpowiadające połowie majątku wspólnego oraz wartość nakładów poczynionych z majątku osobistego na majątek wspólny. W rozpoznawanej sprawie w wyniku ustalonego stanu faktycznego i stosownego rozliczenia, wnioskodawczyni powinna otrzymać wartość przypadających jej składników wraz z wartością dopłaty, należnej wnioskodawczyni od uczestnika. Uczestnik otrzymać powinien z kolei należną mu wartość składników majątku wspólnego, pomniejszoną o wartość spłaty należnej wnioskodawczyni, powiększoną o wartość nakładów poczynionych przez uczestnika z majątku osobistego na majątek wspólny.

Ma rację skarżąca, że w obliczeniach konkretnych kwot nastąpił błąd rachunkowy, przez co naruszone zostały przepisy postępowania cywilnego, wskazane w skardze. Sąd pierwszej instancji określił wartość majątku wspólnego na kwotę 223.136,92 złotych, ale kwota ta nie wynika ze zsumowania poszczególnych składników majątku wspólnego, wymienionych przez ten Sąd. Prawidłowe jest obliczenie dokonane przez Sąd Okręgowy, to znaczy ustalona kwota na 222.953,92 złotych, mimo że Sąd ten nie wskazał wyraźnie w uzasadnieniu, aby zmienić wyniki obliczeń Sądu Rejonowego. Na wymienioną kwotę składają się ustalone w toku sprawy kwoty: skarżącej w wysokości 44.648,80 złotych (przy czym skarżąca nieprawidłowo oblicza tę kwotę o 30 złotych wyższą, ze względu na wartość lustra przyznanego przez Sąd uczestnikowi) oraz uczestnika w wysokości 178.305,12 złotych (w skardze jest to o wskazane 30 złotych mniej, dodanych błędnie do kwoty wnioskodawczyni). W takiej sytuacji udział każdego z małżonków w majątku wspólnym wyniósł 111.476,96 złotych. Skoro wartość składników majątku wspólnego otrzymanych przez uczestnika

przekracza jego udział o 66.828, 16 złotych (178.305,12 złotych minus 111.476,96 złotych), to powstaje po jego stronie obowiązek dokonania spłaty w tej kwocie na rzecz wnioskodawczyni.

Jednakże Sąd Okręgowy ustalił, po dokonaniu waloryzacji, że uczestnik dokonał nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny w wysokości 23.048,51 złotych, co stanowiło wniesienie wkładu, zgromadzonego na księżeczce mieszkaniowej przed zawarciem małżeństwa, na poczet spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, położonego, przy ul. /.../. Wartość tych nakładów Sądy obu instancji odjęły od wysokości spłaty należnej od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni.

Jak trafnie stwierdza wnioskodawczyni w skardze, dokonany w powyższy sposób podział majątku prowadzi do podwójnego uwzględnienia wartości nakładów poniesionych z majątku osobistego uczestnika na majątek wspólny. Dzieje się tak dlatego, że nakłady te, zwiększające wartość majątku wspólnego wpływają na sposób obliczenia spłaty. W rozpoznawanej sprawie nakład z majątku osobistego uczestnika poniesiony na rzecz prawa do wskazanego lokalu spółdzielczego, zwiększył wartość tego prawa. Ze względu na to, że prawo do tego lokalu zostało przyznane przez Sąd pierwszej instancji uczestnikowi, to oprócz wartości otrzymanych składników majątku otrzymał on także wartość nakładów, po czym w wyniku obliczenia wysokości spłaty na rzecz wnioskodawczyni stan otrzymanych przez niego składników majątku wynosił należną mu połowę w majątku wspólnym powiększoną o nakłady i pomniejszoną o spłatę. W ostatnim etapie rozliczenia dokonanego przez Sąd pierwszej instancji oraz powtórnego przez Sąd Okręgowy uczestnik otrzymał zwrot nakładów na poczet majątku wspólnego, które rachunkowo pomniejszyły wysokość spłaty na rzecz wnioskodawczyni. W rezultacie, ostateczny stan aktywów uczestnika po dokonaniu podziału majątku wspólnego wyniósł połowę majątku wspólnego powiększoną o nakłady, pomniejszoną o spłatę i znowu powiększoną o nakłady, co dało ogólnie wartość połowy majątku wspólnego pomniejszoną o spłatę i powiększoną o podwójne nakłady. Ze względu na to, że Sądy w toku instancji nie dostrzegły, iż wartość nakładów zwiększyła wartość majątku wspólnego otrzymanych przez uczestnika, to w ostatecznym rozliczeniu otrzymał on kwotę odpowiadającą dwukrotnej wysokości

nakładów, zamiast jednokrotnej ich wysokości, stosownie do treści art. 45 k.r.o. To spowodowało, że aktywa otrzymane przez małżonków, mających równe udziały w majątku wspólnym różniły się o podwójną wartość nakładów. Przekładając to na kwoty występujące w ustaleniach faktycznych sprawy, Sąd Okręgowy dokonał następującego obliczenia: wyjściowa wysokość spłaty na rzecz wnioskodawczynie (przed odjęciem wartości nakładów) wynosząca 66.828,16 złotych jest pomniejszona o wartość nakładów, do których uczestnik jest uprawniony, czyli o kwotę 23.048,51 złotych, co daje kwotę 43.779,65 złotych (w obliczeniach Sądu Okręgowego na s. 6 zaskarżonego wyroku są niewielkie różnice, gdyż wystąpiło zaokrąglenie kwoty 23.048 złotych, ale z prawidłowym wynikiem odejmowania). W konsekwencji, postępowanie przed Sądem drugiej instancji zakończyło się przyznaniem wnioskodawczynie kwoty 88.428,45 złotych, jako wynik zsumowania kwoty 44.648,80 złotych i 43.779,65 złotych. Po stronie uczestnika znalazła się kwota 134.525,47 złotych, otrzymana po odjęciu od kwoty 178.305,12 złotych – kwoty 43.779,65 złotych. Różnica pomiędzy wartością aktywów przyznanych obojgu byłym małżonkom wynosi w wyniku tych obliczeń kwotę 46.097,02 złotych, otrzymaną po odjęciu od kwoty 134.525,47 złotych – kwoty 88.428,45 złotych. Uzyskana kwota 46.097, 02 złotych stanowi podwójną kwotę 23.048,51 złotych, co odpowiada przedstawionemu uprzednio modelowi zastosowanemu przez Sąd Okręgowy, w którym na rzecz uczestnika przypadłaby podwójna wartość nakładów. Pozostaje to w oczywistej sprzeczności z art. 45 k.r.o., zgodnie z którym małżonek dokonujący nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny jest uprawniony do żądania kwoty odpowiadającej ich wartości, a nie podwójnej ich wartości.

Tworząc zatem poprawną metodę obliczenia, która w razie równego udziału małżonków w majątku wspólnym, jak zostało to ustalone w niniejszej sprawie powinna uwzględniać tylko wartość nakładów można się posłużyć propozycją skarżącej w uzasadnieniu skargi. Najpierw więc ustalić należy wartość netto majątku wspólnego przez odjęcie od wartości tego majątku wartość nakładów. Obliczony w ten sposób substrat majątku należy podzielić na dwie części, odpowiadające udziałom małżonków w majątku wspólnym i obliczyć wartość należnych dopłat przez porównanie wartości uzyskanych w rzeczywistości

składników majątku z wysokością udziału w wartości netto majątku wspólnego, co sprawia, że małżonek, który otrzymał składniki majątku o większej wartości zobowiązany jest do dokonania spłaty ich wartości, przekraczającej jego udział. Następnie, od tak ustalonej wartości spłat należy odjąć wartość nakładów, co zapobiegnie ich podwójnemu rozliczeniu. Przekładając tak skonstruowany schemat obliczenia na konkretne wartości ustalone w niniejszej sprawie otrzyma się kwotę 199.905,41 złotych, jako wartość netto majątku wspólnego, otrzymaną z odjęcia wartości nakładów w wysokości 23.048,51 złotych od wartości majątku wspólnego w wysokości 222.953,92 złotych. Po podzieleniu kwoty stanowiącej wartość netto majątku wspólnego na poczet udziału przypadającego po połowie każdemu z małżonków otrzymuje się kwotę 99.952,705 złotych, a ponieważ nie ma tysięcznych złotego kwota ta zostanie zaokrąglona do 99.952,70 złotych. Następnie, obliczając wysokość spłaty otrzymuje się kwotę 78.352,42 złotych, będącą wynikiem różnicy między wartością majątku przyznanego uczestnikowi (178.305,12 złotych), a wartością udziału uczestnika w wartości netto majątku wspólnego (99.952,70 złotych). W ostatnim obliczeniu należy uwzględnić roszczenie uczestnika o zwrot dokonanych nakładów, czyli od kwoty 78.352,42 złotych należy odjąć kwotę 23.048,51, będącą wartością nakładów, otrzymując kwotę 55.303,91 złotych, stanowiącą kwotę, jaka powinna zostać zasądzona od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni w wyniku podziału majątku wspólnego. Po porównaniu wartości aktywów otrzymanych przez obojga małżonków uzyskuje się kwotę 99.952,71 złotych na rzecz wnioskodawczyni (44.648,80 plus 55.303,91) oraz 123.001,21 złotych na rzecz uczestnika (178.305,12 minus 55.303,91); różnica między tymi kwotami na korzyść uczestnika wynosi 23.048,50 złotych, czyli jest jednokrotną wartością poniesionych przez niego nakładów na majątek wspólny. Ten sam rezultat obliczeniowy uzyskuje się, na co trafnie zwróciła uwagę skarżąca, po odjęciu od spłaty zasądzonej na rzecz wnioskodawczyni połowy wartości nakładów, przy przyjęciu za podstawę obliczeń ogólnej wartości (brutto) majątku wspólnego.

Z tych względów na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c. Sad Najwyższy stwierdził, że zaskarżone postanowienie jest niezgodne z prawem w zakresie wskazanym w sentencji wyroku oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania wywołanego

skargą na podstawie art. 424¹², art. 520 § 3 w związku z art. 391 § 1, art. 13 § 2, art. 398²¹ k.p.c.